

VAROLUŞÇULUK FELSEFESİNİN HEYKEL SANATINDAKİ ETKİSİ

Bayram DEDE¹

ÖZ

Varoluşçuluk 20. yüzyılın en önemli düşünce akımlarından biridir. İnsan imgesini merkeze alan varoluşçu düşünce, günümüzde bile hala güncelliğini korumaktadır. İnsan var oluncaya kadar da varoluşçu temalar işlenecektir. Varoluşçuluk tüm geçmişi yadsırken gelecekteki konumunu ise tayin edememiştir. Geçmişin ağır yükünü bir kenara atarken gelecek kavramı muallakta kalmış, umutsuzluğun sisliliği içinde kaybolmuştur. Varoluşçuluk o dönem insanının umutsuzluğunu, dünyaya atılmışlığının konu edinirken yalnızlaşan bireyin güçsüz, geçmişle tüm bağlarının koptuğu çaresiz ve sıkıntı içinde kaldığı bir durumu yansıtır, kişinin doğaya kendine ve topluma yabancılaştığı, hayatın ve geleneklerin sorgulandığı bir çıkış yolu bulamadığı karamsar düşünce akımı olarak ortaya çıkmıştır. Varoluşçuluk edebiyat ve felsefede etkin olurken, heykel sanatında da etkili olmuş mudur? Bu etkinin boyutlarının nelerdir bu etkiler çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu boyutları bulmamız sanattaki, felsefedeki ve edebiyattaki yansımalarının izini sürmemizi, anlamamızı ve sorgulamamızı kolaylaştıracaktır. Ama bunu söylemek pek kolay değildir. Çünkü bazı düşünce akımlarında olduğu gibi varoluşçuluğun sanatta doğrudan bir etkisi olmasa da biz bazı sanat eserlerini varoluşçu olarak nitelendiriyoruz. Aslında sanatçı böyle bir amaç gütmemiştir ama gerek hayata bakış açısı, gerekse işlediği tema bu akımın içinde yer almasını sağlamaktadır. Özellikle öne çıkan iki sanatçı Varoluşçu temaya uygun olarak sanatsal yapıtlarını ortaya koymuştur. Yapılan literatür taramaları sonucunda Giocometti'nin eserleri Varoluşçu sanatın en iyi örneklerini verir, bunun yanında Rodin'in eserlerini de bu sınıflandırmanın içine koyabiliriz. Rodin'in yapıtlarında Varoluşçu temanın işlendiğini görmekteyiz. Böylece Varoluşçuluğun heykel sanatında da etkili olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Varoluşçuluk, Felsefe, Heykel

¹Dr. Öğr Üyesi, Adıyaman üniversitesi , Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, bdede(at)adiyaman.edu.tr.

EXISTENTIALISM REFLECTION TO SCULPTURE ART

ABSTRACT

Existentialism is one of the most important movements of thought in the twentieth century. Existentialist thought that centered on human imagery, is still maintained even today. This movement which influences many part of life, even in nowadays confronts us everywhere in life. Existentialist themes will be processed until human exist. While existentialism denies all history, it doesn't appoint its position in future. It goes between being and non-being under the pressure of the idea that human's position in space and time is a just coincidence. Spiritual possibilities which it have, open the door of depression instead of being guide to it. It has lost in the mist of despair, and notion of making a sense of life remains in suspense. While existentialism mentions a dumped to the world and despair of human, it doesn't put in order uncertain function and position of an entity. Individual who gets lonely, walks in dark cloisters where individual is weak, disconnected to history, desperate. Individual always tries to understand him/herself in nature and in the world. Whilst existentialism takes effect in literature and philosophy, is it also effective in sculpture art? These effects and their dimensions constitute the purpose of this study. To find these effects makes easier to trace, to understand, and to interrogate literary and philosophical reflections. As so in some movement thought, we labeled some artworks as "Existentialism" even if not directly effects. Although to a lesser extent, artists can be influenced by it in the view of life and theme which artists works on. Especially, there are two artists who produce their artworks proper to existentialism. As a result of the literature reviews Giacometti's artworks gives us the best samples of existentialist art. Besides that we can say Rodin's artwork is in the same division which is known as "Le Penseur". Thus, it is seen that Existentialism is also effective in the art of sculpture.

Keywords: Existentialism, Philosophy, Statue

Dede, Bayram. "Varoluşçuluk Felsefesinin Heykel Sanatındaki Etkisi". *ulakbilge* 6. 24 (2018): 571-584

Dede, B. (2018). Varoluşçuluk Felsefesinin Heykel Sanatındaki Etkisi. *ulakbilge*, 6 (24), s.571-584.

GİRİŞ

Varoluşçuluk felsefesi 20. yüzyılın en önemli akımlarından biridir. Bu felsefe antik dönemlere kadar uzanır ama modern hayatın olumsuzlukları bu akımın tekrar gün ışığına çıkmasına neden olur. Varoluşçuluk gelip geçiciliğin ötesinde, kökleri daha derinlere inen bir anlayışı ifade etmektedir ama 20. yüzyılın getirileri, insan kalabalıklarının oluşturduğu kentler, teknolojinin çok hızlı ilerlemesi, unutulmuş insan imgesinin tekrar merkeze alınmasını sağlamıştı. İnsan bir anda kendisini yeniden keşfeder ve sorgular. Yalnızlaşan bir dünyada yönünü kendisine çevirir. Unutulmuş ben, tekrar merkeze oturur. Yaşamın tekrar tekrar sorgulanmasına yol açar. Bu sorgulamada insan yaptığı her şeyin sorumluluğunu kendisi yüklenir. Özgürlüğünü her şeyin üstünde tutar. Varoluşçuluk yaşamın anlamsız, saçma, mantıksız olduğunu savunarak bir nevi kalabalıklar içinde kendisine olan yabancılaşmasını anlatırken; bireyin çaresizliğini, ıstıraplarını, acılarını umutsuzluğunu da dile getirir. Varoluşçuluk edebiyat ve felsefede etkili olurken acaba sanat da bu akımdan yankı bulmuş mudur? Bu soruyu cevaplamak pek kolay değildir. Çünkü sanat da doğrudan bir etkilenme göremiyoruz; ama sanatla felsefenin yolu bir yerde çakışıyor. Biz bu çakışmanın boyutunu yakalamaya çalışıyoruz. Giocometti'nin insan heykelleri ve Rodin'in yapıtlarının hemen hepsinde insanın ruh hallerini, üzüntülerini, umutsuzluklarını, ıstıraplarının çeşitli versiyonlarını görmekteyiz. Bu da ruh anlayışlarının varoluşçu anlayışa ne kadar yaklaştığını göstermektedir.

1. VAROLUŞÇULUĞUN TARİHSEL KAYNAKLARI

Varoluşçuluk felsefesinin kaynağını insan oluşturur. Bu nedenle varoluşçuluk tanımında karşılaşılan zorluklar, tarihsel kaynağında da karşımıza çıkmaktadır. Varoluşçuluğun nerede ve ne zaman ortaya çıktığı kesin değildir. Varoluşçuluk tanımında karşılaşılan zorluklar varoluşçuluğun tarihsel kaynağında da karşımıza çıkar. Varoluşçuluğun nerede ve ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili birbirine uymaz görüşler ortaya atılmıştır. "Descartes'i, Spinoza'yı bile varoluşçu sayanlar var. Varoluşçuluk çağımızın felsefesidir" (Timuçin, 1992: 698) diye ele alırsak yanlışsa düşeriz gerçi varoluşçuluğu ortaya çıkaran nedenler tanımları kadar çok aynı zamanda farklıdır. Belki antik dönemlerde adı konmadı ama antik Yunandan beri üzerinde durulan tartışılan ve bilinen kavramlar olmuştur. Çocuk doğmuş ama adı ergenliğe gelindiğinde konulmuştur. Tabii ki modern hayatın varoluşçuluk üzerinde ana neden olmuştur. Bu çerçevede bakarsak gözümüzü 20. yüzyıla dikmemiz gerekmektedir. Ama yine de çelişkiler yumağıyla da karşılaşırız. Bu güçlük varoluşçuluğun sanat üstündeki yansısını bulmamızı güçleştirir.

Bu yüzden bu konuda çeşitli düşünceler öne sürülmüştür. "Bazılarına göre gövdeyi Pascal, Maine'de, Biran, Kierkegaard, Husserl oluşturur." Dallarda

karışıklık iyice artar bir dalda Kafka, Dostoyevski, Camus, Beauvoir gibi, edebiyat adamları vardır. Bir başka dalda bilgi sorunlarına olgubilimci bir anlayışla yönelen Merleau-Ponty oturur, bir başka dalda Heidegger, Sartre, Nietzsche gibi tanrıtanımaçlar bulunur” (Timuçin, 1992: 698).

2. VAROLUŞÇULUĞUN TANIMI

Varoluşçuluğun ne olduğu günümüzde bile tam bir açıklığa kavuşmuş değildir. Varoluşçulukla ilgili tanımlarda hep varoluşçuluğun bir yönünü vurgulayan açıklamalar yapılmıştır. Bu nedenle varoluşçuluğun tüm boyutlarını kapsayan bir tanıma gidilememiştir. Bunun nedeni varoluşçuluğun insanı konu almasıdır yani insanların ruhsal karmaşıklığının ve çok boyutluluğun olması nedeniyle bir tanıma gitmesini güçleştirmektedir. “Weil’e göre varoluşçuluk bir bulanım, Mounier’ye göre umutsuzluk, Hamelin’e göre bunalım, Banfi’ye göre kötümserlik, Walh’a göre başkaldırı, Marcel’e göre özgürlük, Lucas’a göre idealizm (düşüncülük), Benda’ya göre usdışıcılık (irrationalisme), Foulgunie’ye göre Saçmalık Felsefesidir” (Sartre, 2017: 7).

Varoluşçuluğun geniş bir kapsamının olması, sanattaki yansımalarını ve bunun boyutlarını saptamamızı güçleştirir. Çünkü her korku, sıkıntı, bunalım konusunu ele alan sanat eserini varoluşçu saymamız gerekmektedir. Öyleyse nedir varoluşçuluğun sınırları, hangi eserleri varoluşçu sayacağız? Bu zorluk araştırmamızın ne kadar güç olduğunu gözler önüne sermektedir. Biz her varoluşçuluk sınırlarına giren eserleri varoluşçu diye sayacağız.

2.1. SINIRSIZ ÖZGÜRLÜK

Varoluşçuluk, kendisini sınırlandıran her şeye karşıdır. Varoluşçuluk felsefesi özgürlükleri sınırsızca yaşamak ister. Bu özgürlük hem içsel hem de dışsal olanı kapsar. Ben, tüm sınırların dışında bulunur. Felsefe tarihinde uzun süre unutulmuş ben, tekrar merkeze oturur. “Her şeyden önce insana, bir davranışı zorlayan bir yetke (otorite) ya da kurallar yoktur. Sinekler de (III. Perde, II. Sahne) Oreste, kendisini boyun eğmeye zorlayan Jüpiter’e şu yanıtı verir:... Beni özgür yaratmamak gerekirdi. (...) Bir kez beni yarattıktan sonra da, artık ben sana ait olmaktan çıktım” (Foulguie,1998: 62), varoluşçuluk geleneksel yaşam alışkanlığını kendisine ayak bağı diye tasfiye ederken sonsuzluğa uzanmak, orada kendini var etmek ister. Birey hayal bulutlarının içine dalarak çıplak, soğuk dağ zirvelerini keşfetmek ister. Sanatta da sınırsız bir özgürlük düşü vardır. Sanatçı bunu özler ve buna ulaşmak ister. Sanatın yoluyla felsefenin yolu bir yerde çakışır. Sanat da aslında, ben de bunları haykırmak istemişim, der.

2.2. İÇ SIKINTISI

Varoluşçuluk felsefesinde çözümlenemeyen, üstesinden gelinemeyen durum, iç sıkıntısıdır. İç sıkıntısında sorun tanımlanamamaktadır. Varoluşçu filozoflar arasında da varoluşçu kavramlara bakış açış açısından farklılıklar vardır. Bunlardan biri de iç sıkıntısıdır. “Sartre, kişiliğinde fikrin duyguyu bastırıldığı bir aydındır; bu nedenle sıkıntı ve umutsuzluğa, bunların bir Kierkegaard’ın ya da bir G. Marcel’in yazılarında tuttuğu yeri vermez. İnsan Tanrısal tüzeye inanırsa, işlemiş olduğu günahların düşüncesi, hiçlikten gelmek ve oraya dönmek düşüncesinden daha çok bir iç üzgünlüğü verir insana” (Foulguie, 1998: 66). İç sıkıntısı, kendini tanımlayamama, varoluşçuluğun belirsizliğinde kaybolma bunalımını yaşar. İnsan artık dünyada yapayalnız güçsüz bir halde, varlığın ağırlığı altında ezilirken sorgulama girdabına dalar, bu girdapta kendine yol arar, bu yol çıkmazlarla doludur. Umutsuzluk iliklerine kadar işler, adeta felç eder. Nesnelere anlamlandırmada hafıza kaybı olduğu için tekrar anlamlandırma çabasına girer. Ama tekrar hafıza silinir, varlık kaybolur. Ben artık kendisini tanımlayamaz ve tanıyamaz.

2.3. KORKU

Heidegger, Kierkegaard’ın etkisiyle korku ve kaygı arasındaki ayrıma önem verir. Dasein ontolojik olarak belirlenen kavramın kaygı olduğunu ifade eder. Korkuya neden olan nesnelere belli iken kaygının belli bir objesi yoktur, belirsizdir. Bu belirsizliğin verdiği ruh hali Dasein’in diğer varlıklardan farkını ortaya koyar. Kaygının objesinin olmaması bireyin dünyadaki yerini saptar. Bireyin kendini tanımlamasına ve tanınmasına vesile olur. Kaygı varoluşçuluğun temel sorunudur. Varlık orada kendini bulur. Adeta keşfeder. Bir nevi kaygı benin kendi varlığını anlamasına ya da kavramasına yardımcı olur (Çüçen, 1997: 42-43).

3. Varoluşçuluğun Gia Cometti’nin Heykellerinde Yansıması

Giacometti’nin figürlerinde bir zamandan arınmış bir uzam içinde belli belirsiz bir ruh hali vardır. Çoğunlukla hayatın kargaşalığı içinde kaybolma yalnızlığını yaşar. Usdışı bir dünyanın aldaticılığının verdiği korkunç bir hiçlikte bulur kendini. Hiçliğin verdiği umutsuzluk ve kaygı eritir bedenini.

Kalabalık içinde insan kendi yalnızlığını yaşar. İçinde bulunan dünyaya atılmış, güçsüz, ışığı olmayan bir tünelde ilerler gibidir. Ona, nerede sonlanacağı belli olmayan belirsiz bir yaşam, mutsuzluktan başka bir şey vermez. Bu mutsuzluk halini tanımlamaya çalışan insan paradoksal bir şekilde varoluşçuluğun barikatıyla karşılaşır. Bir çıkış yolu yok gibidir. Başka bireylerde arar kendini ama bulamaz. Bulduğunda ise anlar ki artık kendisi değildir.

Giacometti'nin figürleri donuk, ruhsal, renkleri silinmiş, tamamen körleşmiş bir haldedir. Fiziksel olarak uzamda bir yer kaplarken birbirinden habersiz yaratılmış bir dünyada yaşamaya zorlanmış gibidir. Bir arada bulunan bu insanların ortak özellikleri soluk alıp vermeleridir. Kalabalık oluşturan bu insanların aslında hepsi yalnızdır.

Geçmişin ağırlığı altında ezilen bu insanlar sanki her şeyi unutmak ister gibiler. Geçmiş kendilerine hep olumsuzluğu hatırlatır. Geçmişin bilinci bu günkü ruh halinin de sorumlusudur; bu bilinç insanı mutsuz eder ama bundan kurtulmak ise mümkün değildir. Bunu ise sadece ölüm sağlar.

“Yaşamın yalnızca kesintisiz bir “bir zamanlar var olma” olduğunun bilgisine, yani yaşamın kendi kendini yadsıma, kendi kendini yiyip tüketmekle, kendi kendisiyle çelişmekle yaşayan bir şey olduğunun bilgisine damgasını vurur (Nietzsche, 1994: 63).

Resim 1. Alberto Giacometti, *Orman*,

Resim 1'deki heykelleri ele aldığımızda, figürlerinde bir kargaşalık konumunun ise tam bir yere oturtulmadığı bir belirsizlik vardır. Figürlerinde uzam ve zaman ilişkisi dışında bir boşluk içinde bulunuyorlarmış hissi uyandırır, figürleri bu boşluk içinde ifadesizleşmiş, cansız, bilinmez, keşfedilemez, çözümlenemez bir ruh hali içinde bulunuyor, yaşam onlar için anlamsız ve yaşam ile ölüm arasındaki çizgi ise ortadan kalkmış gibidir. “İnsanın yaşamı, yaşam ile ölüm parantezi içinde kurulmuştur. Varoluşumuzun, ya da yok oluşumuzun kararını vermediğimiz bir yaşam; insan yaşamı, bir saçma, anlamsız, akıl dışıdır (irretional). Öyle diyor Camus, (Turgut, 1993: 64) Giacometti'nin heykellerinde bu duygu çok yoğun

yaşanıyor gibi; yaşamın anlamsızlığını dünyaya atılmışlık düşüncesinin bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz.

Varoluşçu felsefenin en önemli düşüncelerinden biri dünyaya atılmışlıktır. Her şey belli belirsizdir. Akıldışı bir dünyayı mantıkla açıklamanın hiçbir anlamı yoktur. Hayat bir tesadüfler zinciridir. Anlamsızlık yalnızlıkla birleşince bir bunalım yaşar insan. Varoluşçuluğun en önemli filozoflarından Kierkegaard da öyle düşünür.

“Yeryüzüne bırakılmış insanın var oluşu özü gereği sonludur, ölümle sınırlıdır. “Yüzü ölüme dönük var oluş”tur. Günün birinde, “ilerisi” diye bir şey kalmaz;” (Wahl, 1999: 19). Yüzünü ölüme dönmesinin yanında bir içe dönüş de söz konusudur. Dünya aslında büyük çatışmaların yaşandığı acı dolu bir sahnedir. Bu çatışmaları Giacometti’nin heykellerinde görmekteyiz.

Resim 2. Alberto Giacometti, Piazza.

Bunun yanında Resim 2’de görülen heykellerde kendi yazgısını kabullenmiş görünümlerinin altında yaşama karşı bir başkaldırma, yaşamı onaylamama hissi sezilir. İnsanın doğaya belirsiz, plansız bir atılımının buhranını yaşar. Sahip oldukları bu girdapta varlık koşullarının dahi sorgulandığı; ama bir boşlukta sarkaç gibi salınımından da kendisini de kurtaramaz.

“Varoluş sürekli bir seçim içindedir; Olmak ya da olmamak. Ben, ancak kesin bir yargı verme durumundayım. Ben yalnız burada değilim, yalnız ortak bilincin bir noktası değilim, bütün bunlarda ben-ben-kendim ya da onlarda yitmiş olabilirim” (Jaspers, 1995: 309). Modern insanın asıl yazgısı umutsuzluktur. Umutsuzluk, benim kendimi toparlayamama halidir. Bu hal diğer buhranların da asıl kaynağını oluşturur.

Resim 3. Alberto Giacometti, Ayakta Duran Kadın

Resim 3'te de bu felsefenin tekrarlandığına tanık oluyoruz. “Giacometti'nin figürlerindeki sertlik ve incelmede çağdaş insan yazgısı olan tedirginliğin ve yalnızlığın bir belirtisidir. Gelgelelim, Giacometti böyle şeyler söylemez; bu sözleri onun adına Egzistansiyalist (Varoluşçu) düşünür Jean-Paul Sartre, 1948 sergisi için yazdığı bu metinde söylemiştir (Lynton, 1991: 222). Aslında Giacometti'nin heykellerini varoluşçu kaygıyla yaptığını söyleyemeyiz. Bunu söyleyenler felsefeciler olmuştur. Eğer yapılan eser hangi felsefeye yakınsa o akım içine yerleştirilir. Sanatçı belki o günkü akımlardan uzak kendi iç dünyasını yansıtmış olabilir, belki de Varoluşçu akımının etkisinde kalmış olabilir ama şurası kesindir ki sanatçının kaygısı, iç dünyası, tekniği farklı olabilir.

Eserleri varoluşçuluk felsefesi içinde olsa da olmasa da “figürlere baktığımız zaman, bir kez daha doğrudan doğruya insanlara bakarak yapılmış insan görüntülerinin karşısında olduğumuzu anlarız: Ama Giacometti kalabalıklaşan dünyada sanki varlığın bilincine varmış ve kaderini kabullenmiş bir içe çekilme görülür. Yaşamın anlamsızlığı adeta dünyaya atılmışlığın sırlarını arayan ve bu sırlara çözüm yolu bulamayan bir insanın iç sıkıntısını yasar.

Resim 3'te heykel sanki şu sözleri haykırıyor gibidir. “Bitimsiz uzamların sonsuz sessizliği” Ben bu bakışsız ve yarıtsız hiçlik tarafından evrenin yitik bir bölgesine atılmış ve terkedilmiş gibiyim ve bu dünyaya gelişim de ilk ve son kez

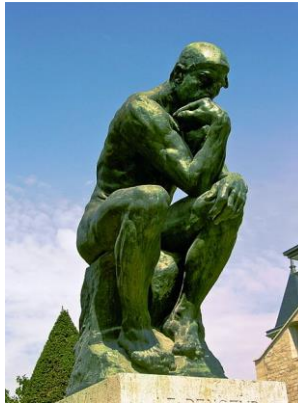
değildir: Her saniye beni savunmasız biçimde yabancı bir dünyaya teslim ederek bu terk edilişi yeniler” (Mounier, 2007: 70).

Yabancı bir dünyada tesadüfler zinciri yaşamın hiçliklerden oluştuğu düşüncesi korkunç, dayanılmaz, aynı zamanda kaynağı olmayan bir iç sıkıntısına dönüşmesine neden olur.

“Hiçlik önünde duyulan endişe birçok kipe ve kılığa bürünür: şimdi ürpertiden titrer vaziyette ve yaratıcı, biraz sonra dehşete düşmüş ve yıkıcı; fakat her zaman bizden nefes alıp verişimiz kadar ayrılmazdır, çünkü endişe köklü güvensizliği içinde bizim öz var oluşumuzdur” (Heidegger, 2008: 63).

Hiçlik o kadar etkili olur ki adeta insanı hapseder, ezer, insanın tüm yaşam enerjisini elinden alır. Hiçlik, yaşamın dağılarak bir türlü toparlanamayacak olan ruhsal bir çöküntüye neden olur. Gitgide büyüyen, engellenemeyen bir endişe beyni köreltir, adeta felç eder. Aslında yaşam yok olmuştur ya da tamamen gözden düşmüş durumdadır. Bu yaşam soyut bir yaşam olarak tinselliğin içine gizlenmiş acının yüksek sesle serzenişinde bir yorgunluğun yılgınlığını yaşar.

4. Auguste Rodin’in Heykellerinde Varoluşçuluğun Yansıması

Resim 4. Auguste Rodin, Düşünen Adam

Varoluşçu etkilerinin görüldüğü bir başka sanatçı da A. Rodin'dir. A. Rodin'in en önemli eseri herkesin tanıdığı meşhur düşünen adam heykelidir. Bu heykeli gördüğümüzde Varoluşçuluğun derin etkilerinin yansımış olduğunu görürüz. Düşünen adam, modern hayatın buhranlarını, çıkmazlarını, yaşam ile ölüm arasındaki çizgiyi gösterir. İnsanı diğer canlılardan ayıran düşünme yetisinin insana verdiği acıyı ve iç sıkıntısını gözler önüne serer, bilinmeyen bir zamanda ve uzamda yaşamının insan iradesi dışında gerçekleşmesinin dayanılmaz ağırlığını yaşar, dünyaya atılan insan elindeki en büyük gücü olan düşünme yetisi artık insanı ezen çıkmazlara sürükleyen bir kabusu dönüşür. Yüzyıllar boyunca kendini tanımlayan, bir eksene oturtan insan, modern çağın belirsizliğinde tekrar kendisini tanımlama ihtiyacını hisseder ama artık kendisini eskisi gibi tanımlayamaz; tam tersine tekrar sorulara yöneldiği ve çıkış yolu bulamadığı bir döngünün içinde bulur kendini, düşünen adam varlığın ve yokluğun boyutlarını serer gözler önüne, tüm yaşama yetilerini yitirmiş olan modern insan atasından farklı olarak eski alışkanlıklardan, doğadan uzaklaşmış olarak bulur kendini.

Rodin düşünen adam adlı heykelinde bu umutsuzluğun insanı nasıl bir ruh dünyasına sürüklediğini çok iyi yansıtır. Dünyaya atılmışlığın verdiği acı tüm iliklerine kadar işlenmiş durumdadır. Belki yaşam kendisine hiçbir şey sunmamıştır. Her şey sanal bir dünyada gerçekleşmektedir. Bu sanal dünyada kendini var etme çabası başarısızlıkla sonuçlanır. Bu başarısızlık, tekrar eden gelgitler içinde sürekli çatışmalardan kaynaklanır. Bu çatışmalar ise tüm enerjisini almıştır. Bir tükenmişlik yaşanmaktadır.

Resim 5. Auguste Rodin, Calais Burjuvaları

Rodin'in bir diğ er eseri olan Calais Burjuvaları da varoluşçuluğ un etkilerini gözler önüne serer. Yaşam ile yokluğ un arasında gidip gelen bu insanlar belki de yokluğ un tek gerçek olduğ u düşüncesine sahiptir. Sonsuz bir boşluğ un verdiğ i tedirginlik uzam düşüncesini de ortadan kaldırmış gibidir. Görkemli biçimlerle ve renklerle bezenen dünyanın aslında kapkara varlığı, zamansız bir dünyanın acılı bir görünümünden başka bir şey olmadığını gösterir. İyi ve kötü arasında bir seçim gibi yaşam ve ölüm arasında da bir tercihte bulunma zorunluluğ unu getirir. Calais Burjuvalarındaki figürler, ne yapacaklarını bilmeyen bir bunalım yaşar. Heps i kendi çaresizliğ i içerisinde boğ ulup gider. Tüm yaşam enerjileri tükenmiş, yaşamdan bir beklentileri olmayan bu insanlar kendi içlerinde sürekli bir çatış ma yaş ar. Tüm nesnelere aslında hiç olmadığı, dünyanın bir yanılsamadan ibaret olduğ u düşüncesi bu insanları kör kuyulara çeker. Bu ıstırap yaşam ve ölüm arasındaki belirsizlikten kaynaklanır. Bu belirsizlik ise onları nihilizm'e götürür. Ölümden yana tavır alan bu insanlar yaşamaya değ er bir şey bulamadıklarından yaşam onlar için çekici silüetini kaybeder, depresyon ve çaresizlik ruh hali bu insanların ortak yazgısıdır sanki.

Baş ka bir sorun ise bilinçlerin çokluğ u insanların bir nevi ölümüdür. Ben, diğ er benler içinde boğ ulur. Bu nedenle baş kalarının varlığı benim varlığı sarar sarmalar. Beni diğ er benler içinde eritmesine yol açar. "Baş kasının yanında ben fazlayım, gereksizim; benim yanımda da baş kası fazla." Bilinçlerin bu çokluğ un, tüm insanların üstüne çöken bir doğ a kusuru çıkarır ortaya: "Benim ilk düş üş üm, bir baş kasının var oluş udur; ilk günah, baş kasının da bulunduğ u bir dünyada ortaya çıkış ımdır" (Foulguine, 1998: 75). Her ikisinin eserinde de tüm değ erlerin yitirilmesiyle baş layan süreçte insanın kendisini bir boşluk içinde bulması bu boşluğ un insan ruhunu nasıl tamamen hapsediğ ini ifade eder. Aklın üstesinden gelmediğ i cevap bulamadığı bu durum karş ısında yetersiz kaldığı iş ler. Akli olumsuzlaştırması insanı tamamen güçsüz bırakmasının acısını yaş ar gibidir. Acılı yazgısıyla baş baş a kalan insanın doğ ayı ve nesnelere sorgulaması, insana çıkış yolu sağlayacağına örümcek ağ ına düş müş bir canlının durumunu yansıtır. Çırpındıkça bu ağ a daha da sarılır. Tüm bu çıkmazlarla karş ılaş an insan kaygı, sıkıntı durumu yaş ar.

Resim 5. Auguste Rodin, Cehennemin Kapısında Üç Gölge

Rodin'in Cehennemin Kapısında Üç Gölge adlı yapıtını da Varoluşçu akımın içine almamız mümkündür. Yalnızlık, insanın bir yazgısıdır. Özellikle dünyaya atılmış insan hep kendisi iledir. Hayat ve ölüm arasında bir yerdedir, bunaltı, sıkıntı içinde döner durur, çözüm bulamaz, karanlık dehlizlerde boşu boşuna çıkış yolu arar. Çaresizlik, ne yapacağını bilemeyen bu insanların kendi kaderine boyun eğdiğini görürüz. Yaşamın yükü altında ezilmiş, bir nevi pes etmiş gibidir. Her şeyi bitmiş, geçmişle olan bağları kopmuş, bir gelecek tasavvuru ortadan kalkmıştır, kendi yazgısının kendisini yavaş yavaş eritmesini izlemektedir. Aynı tema, karamsarlık, bir çıkış yolu bulamama, Rodin'in diğer eserlerine benzeyen bu yapıtta da yine varoluşçu temayla karşılaşırız. Diğer eserlerinden farklı olarak Cennetin Kapısında Üç Gölgede de bu ruh halinin daha da şiddetli vurgulandığına tanık oluyoruz. Bu bunalım hali o kadar yoğun ki kendi varlığının artık silinmeye yüz tuttuğu, kendi bilincinin kaybolduğu, bedenlen tamamen yıkıldığının bir tasviridir. Her şey onlar için bitmiştir, yaşam artık onlara derinden gelen bir ıstırap vermektedir, bize acı iliklerine kadar işlemiş bir ruh halini yansıtır.

Sonuç

Varoluşçuluk felsefesinin sadece felsefe alanında değil edebiyattan bilime, heykeli de içine alan çok geniş bir kapsamı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü varoluşçuluk felsefesi insanı konu alan bir felsefedir. Bu yüzden insanların tüm ilgi alanlarını, uğraşlarını kapsar. Bir nevi 20. yüzyıl insanının acılarını, duygularını, korkularını, kaygılarını, bunalımlarını anlatır. İnsan varoluşçuluk felsefesiyle kendisini yeniden keşfeder. Kendisine döner. Duygularını, felsefesini sanata yansıtır. Onda ifade eder. Kendini somutlaştırır.

Varoluşçuluk, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın getirmiş olduğu yıkım sonrasında anlam kazanır, sürekli büyüyen kentler, yoğunlaşan caddelerle etkinliğini kaybetmiş insan ilişkileri ruhsuzlaşan bir dünyada insanın var olma mücadelesini dile getirir. Bu düşünceler insanlık tarihinin her döneminde vardı ama modern hayat bunları daha fazla su yüzüne çıkardı. Geleneksel yaşamın deformasyonu, insanın doğadan kopması, dönüşü olmayan bir teknolojik ilerleme sonrasında, insanların alışkanlıklarının oluşturduğu desteklerin bir bir ortadan kalkmasıyla insanın kendini tekrar tekrar sorgulamasına yol açar. Bu sorgulama ise modern insanın kendine bir yol bulma, kendini var etme mücadelesidir. İnsan bu çaresizlik karşısında kendini ifade etmek için felsefe ve edebiyattan faydalanmış, bu yolla kendini ifade edebilmiştir. Bu yollardan biri de Heykel Sanatıdır. Her ne kadar heykel sanatçısı eserlerini varoluşçu endişelerle yapmamış bile olsa filozoflarla ya da yazarlarla sorunları ortak. Sorunların ortak olmasından, özellikle Giacometti ve Rodin'in çalışmalarında varoluşçuluğun renklerini ve çizgilerini görmemiz mümkündür. Her ikisinin de eserlerinde tüm değerlerin yitirilmesiyle başlayan süreçte insanın kendisini bir boşluk içinde bulması ve boşluğun insan ruhunu nasıl tamamen hapsedtiğini ifade eder. Aklın üstesinden gelemediği, cevap bulamadığı bir durum karşısında yetersiz kaldığını işler. Aklın olumsuzlaşması insanı tamamen güçsüz bırakma durumuyla karşı karşıya getirir. Acılı yazgısıyla baş başa kalan insanın doğayı ve nesnelere sorgulaması, ona çıkış yolu sağlayacağına örümcek ağına düşmüş bir canlının durumunu yansıtır. Çırpındıkça bu ağa daha da sarılır. Tüm bu çıkmazlarla karşılaşan insan kaygılanır, sıkıntı yaşar. Giacometti ve Rodin'in yapıtlarına baktığımızda da duyguların çok yoğun yaşandığına tanık oluyoruz. Sanat tarihinde hiçbir sanatçı felsefi kaygılarla eserini üretmez. Ama işlediği konu hangi felsefe akımına daha yakınsa o felsefi akım içinde değerlendirilir. Yoksa Giacometti ve Rodin ben varoluşçu felsefeye göre eser oluşturacağına kaygısıyla hiçbir eserini yapmamıştır.

KAYNAKLAR

ÇÜÇEN, K, (1997). *Heidegger'de Varlık ve Zaman*, Bursa: İz Yayıncılık.

FOULGUIÉ, P, (1998.). *Varoluşunun Varoluşu, Yakup Şahan* (Çev.), İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

HEIDEGGER, M, (2008). *HEIDEGGER*, Ahmet Aydoğan (Çev.), İstanbul: Say Yayınları.

JASPERS, K, (1995). *Felsefe Nedir*, İsmet Zeki Eyüboğlu, (Çev.), İstanbul: Say Yayınları.

LYNTON, N, (1991). *Modern Sanatın Öyküsü*, Cevat Çapan, Sadi Öziş (Çev.), İstanbul: Remzi Kitapevi.

MOUNIER, E, (2007). *Varoluş Felsefelerine Giriş*, Serdar Rifat Kırkoğlu (Çev.), İstanbul: Say Yayınları.

NİETZSCHE, F, (1994). *Tarih Üzerine*, Nejat Bozkurt (Çev.). Say Yayınları.

SARTRE, Jean P, (1917). *Varoluşçuluk*, Asım Bezirci (Çev.), İstanbul: Say Yayınevi.

TİMUÇİN, A, (1992). *Düşünce Tarihi*, İstanbul: BDS Yayınları.

TURGUT, İ, (1993). *Sanat Felsefesi*, İzmir: Üniversite Kitabevi Yayınları.

WAHL, J, (1999). *Varoluşçuluğun Tarihçesi*, Bertan Onaran (Çev.), İstanbul: Payel Yayınevi.http://raflarinarasindan.blogspot.com/2014/07/cehennem-dan-brown_19.html
www.tamsanat.net http://raflarinarasindan.blogspot.com/2014/07/cehennem-dan-brown_19.html www.nkfu.com <http://birgunbiryerde.blogspot.com.tr/2014/06/rodin-calais->